

Nå er **NRL-stoppen** her!

Vi har omtalt den tidligere, men nå er det tid for å selge NRL-stoppen til kundene. Flere grossister skal nå ha den på lager, og du bør bruke muligheten til å åpne døren til dine kunder.

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

NRL-stoppen kommer som et resultat av at de fleste vannskadene i Norge skjer når folk ikke er hjemme. Av samme grunn bør ikke vaskemaskiner eller oppvaskmaskiner få arbeide i et folketomt hus. Å montere NRL-stoppen vil uansett være et viktig element for å få ned vannskadene ytterligere – og den er like genial som den er enkel.

Den består av tre enkle deler: en elektronisk stoppekran, en radiostyrt stikkontakt, som styrer stoppekrana, og en batteridreven dørbryter for fjernstyring av anlegget. Montasjen gjøres av autoriserte rørleggere, og den ordinære stoppekrana beholdes. Ett trykk på fjernkontrollen og magnetventilen åpner eller stenger. Betjeningen er enklere enn å bruke alarmen, så dette bør bli et meget enkelt hjelpemiddel for de som ønsker å sikre seg mot vannskader.

NRL forventer at forsikringselskapene vil gi premie-reduksjon til forbrukere som monterer NRL-stoppen.

NRL-stoppen på morgensendingen i TV2 – Bruk en skikkelig rørlegger og NRL-stoppen!

Ole Larmerud fra NRL-S var onsdag 17. desember 2008 på TV2s God morgen Norge og fortalte om NRL-stoppen, som ble lansert i januar. Ole ble også spurt om hva folk kan gjøre for å unngå vannskader

- ▶ Magnetventil med mottakerenhet.
- ▼ Bryteren for NRL-stoppen.

utover det å montere denne nyvinningen, og oppfordringen var å benytte en *skikkelig rørlegger*. I det over ti minutter lange innslaget ble blant annet monteringen av NRL-stoppen vist.

EN SITUASJONSRAPPORT FRA:

Norske Rørleggerbedrifters Landsforening – VVS | Rørleggerbedriftenes Servicekontor – VVS

Fridtjof Nansens vei 19, Pb. 5480 Majorstuen, 0305 Oslo | Telefon 23 08 76 50 | Telefaks 22 60 83 01 | E-post: firmapost@nrl.no

Stormøte i Drammen om produktansvar og NRLs vannskadeprojekt med forbruker som innleder

Forbrukerinspektørene i NRK, Forbrukerrådet, If forsikring, Konkurransetilsynet, NRL m.fl. var blant mottakere av Tom Hoffmanns kritiske og velfunderte brev om kvaliteten på det materielle rørleggerne bruker i sine anlegg. Han stilte også det retoriske spørsmålet om rørleggere og grossister er mer opptatt av fortjeneste enn av kvalitet på produktene som monteres.

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

NRLs Avdeling Buskerud tok utfordringen og inviterte til et stormøte i Drammen for medlemmene i Buskerud, Telemark og Vestfold. Møtet ble holdt 12. februar, og Hoffmann la fram sine erfaringer som forbruker. If og Gjensidige orienterte blant annet om sin praksis for regresskrav, og Statens bygnings-tekniske etat fortalte om godkjenningsordninger for produkter. NRLs direktør Tor Backe orienterte om konklusjonene fra NRLs vannskadeprojekt «Vann på ville veier – en bransjeutfordring».

Møtet var meget godt besøkt og engasjerte de frammøtte. Hoffmann fikk mye støtte fra rørleggerne, og forsikringsselskapene måtte innrømme at de kjører regresskrav mot rørleggere (i motsetning til hva Ifs informasjonssjefs direktør uttalte nylig), men i mindre grad mot leverandører og produsenter.

Etter møtet sendte NRL ut følgende pressemelding, hvor bl.a. følgende fremgikk:

– Myndighetene krever at det skal dokumenteres at alle produkter som selges i Norge kan benyttes under de forhold og med de krav vi stiller her til vanntrykk, avsetninger osv. Dette synder grossister og produsenter mot i stor skala, forteller Backe.

– Våre medlemmer kan nok fortsatt stole på at grossistene og de kjente produsentene leverer kvalitetsprodukter, men det vil ikke

▲ Panelet, sittende fra venstre: Ole G. Rontén (formann NRLs Avdeling Buskerud), Jon Johnsen (If), Oddvar Stensrød (Gjensidige), Tor Backe (NRL-S), Søren Tybring Haug (BE), Tom Hoffmann (forbruker) og Ole Larmerud, NRL-S. (Foto: Knut Randem)

Samarbeidsutvalg mellom Forbrukermyndighetene og bygghåndverkerne

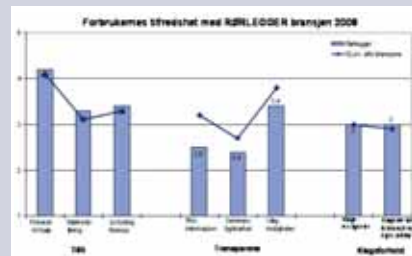
Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

I juni 2008 sendte Barne- og likestillingsdepartementet ut en pressemelding i anledning «Forbrukerundersøkelsen 2008» - gjennomført av Statens institutt for forbruksforskning (SIFO). I rapporten var norske bransjer rangert etter en forbrukerindeks (FTI), hvor varige forbruksvarer som møbler, biler, tv og byggevarer scoret høyt – mens de fleste problematiske bransjene fantes innenfor tjenestemarkedet. Aller nederst var drosjenæringen, og deretter kom snekkertjenester og advokater. Rørleggerfaget lå rett under gjennomsnittet – på ingen måte noen topplassering.

Tillit er avgjørende

For at forbrukerne skal kunne gjøre rasjonelle og fornuftige valg i markedet, understreker rapporten at det er viktig at de kan vurdere varer og tjenester etter pris og kvalitet. Mange bransjer er ikke transparente – og scorer følgelig lavt på det. Gode klagemuligheter har stor betydning. Bransjer med dårlige klageordninger går glipp av verdifull tilbakemelding fra forbrukerne – informasjon som kunne vært nyttig til forbedringstiltak internt i bransjen. Tillit er videre avgjørende. Studien viser at det er sammenheng mellom forbrukernes vurdering av en bransjes reklame og markedsføring på den ene siden og bransjens overholdelse av lover og regler som skal beskytte forbrukeren på den andre siden. Forbrukeren må ha tillit til

bransjens lovlidighet for å tro på dens reklame og markedsføring.

▲ Forbrukernes tilfredshet med rørleggerbransjen 2009

SIFO konkluderer med at de bransjer som legger til rette for transparens (sammenlikningsmulighet for pris og kvalitet) og klagemuligheter vil drive god bransjepolitikk og øke forbrukertilfredsheten.

Dialogmøte ga resultater

Mot denne bakgrunn ble BNL, NRL, NELFO og Byggmesterforbundet invitert av statsråd Anniken Huitfeldt til et dialogmøte 3. oktober 2008 sammen med forbrukerinstusjonene – for å diskutere mulige forbedringsområder og muligheter for samarbeid mellom næring og forbrukerapparatet. Dette har siden resultert i etableringen av *Klagenemnda for håndverkertjenester på fast eiendom* samt opprettelsen av et *Samarbeidsutvalg* mellom Forbrukerrådet, BNLS bransjeorganisasjoner og NELFO. NRL er representert i utvalget, som hadde sitt konstituerende møte 28. januar.

▼ Fra møtet i Samarbeidsutvalget.

▲ Tom Hoffmann (Foto: Knut Randem)

skade om de etter hvert krever at produktene blir dokumentert slik de skal i henhold til teknisk forskrift (TEK) og FL-VVS 2001, sier Backe.

Rørleggerne er minst like fortvilte som forbrukerne over manglende dokumentasjon. Mange rørleggere har lenge nektet å montere utstyr forbrukere selv har kjøpt inn gjennom alternative kanaler. Det gjør de fordi de kan risikere et betydelig reklamasjonsansvar for feil som følge av produktene de monterer. Som den profesjonelle part vil rørlegger i slike tilfeller lett kunne klandres fordi han ikke frarådet forbruker å montere utstyret.

– NRL vil oppfordre sine medlemmer til å begrense varesortimentet, satse på kvalitet fremfor billigprodukter, ikke blande systemer og generelt være forsiktige med hva de monterer av utstyr, sier Backe.

Rekord for vannbåren varme

Halvparten av alle nye eneboliger ferdigstilt i tredje kvartal 2008 var utstyrt med vannbåren varme – viser ferske tall fra SSB.

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

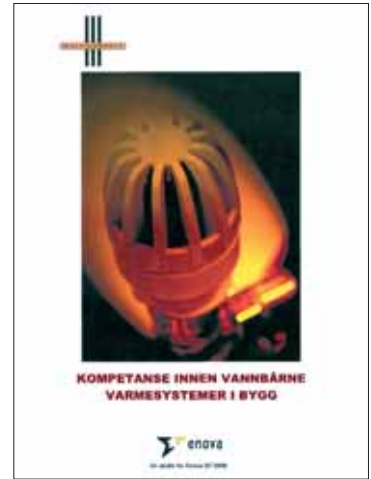
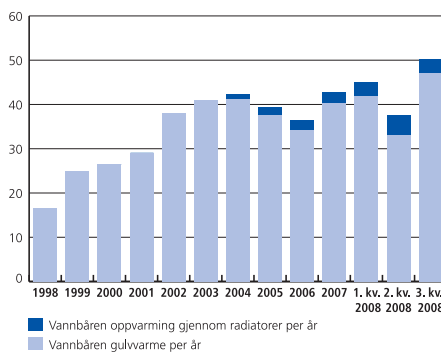
Etter toppåret 2004 har andelen vannbåren varme sunket i flere år, mens begynnelsen av 2008 var den beste på mange år. I andre kvartal 2008 gikk imidlertid andelen ned, men tredje kvartal sto for en markant økning – fire prosent fra samme periode i 2007, melder Norsk VVS.

Målingene utføres av Statistisk sentralbyrå på oppdrag fra VVS-foreningen. Alle som ferdigstiller bolighus får tilsendt et skjema. Andelen som besvarer ligger stabilt på 75 prosent, så tallene kan regnes som pålitelige.

Gulvvarme mest populært

Vannbåren gulvvarme er suverent mest populært i eneboliger, som vist med grønne søyler i figuren. Radiatorvarme sto i tredje kvartal for tre prosent, gulvvarme for 47 prosent.

▼ Andel av nye eneboliger med vannbåren varme.

«Kompetanse innen vannbårene varmesystemer i bygg»:

En studie for ENOVA 2009

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

Dette dokumentet er en studie av kompetansen innen vannbårene oppvarmingssystemer i bygg. Dette inkluderer kompetansen hos alle aktører som er direkte involvert i byggeprosjekter og andre som påvirker kompetansenivået og kvaliteten på de vannbårene varmesystemene – som f.eks. aktører innen utdanningssektoren.

Stor enighet om potensialet

Studiet avdekker stor enighet om at potensialet for kompetanseheving er stort. Gjennom fokusmøter og intervjuer har bransjen gitt verdifulle innspill om kompetansesituasjonen og bidratt til å finne vanlige feil og strukturelle barrierer, og den har fremmet forslag til hvordan situasjonen kan bedres.

Studien er gjennomført av Multiconsult AS, Analyse & Strategi AS og Rembra med støtte fra en bredt sammensatt referansegruppe, hvor bl.a. NRL har deltatt.

Regjeringens krisepakker og BNLs innsats

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

NRL vil benytte anledningen til å berømme BNLs administrasjon for fin innsats i forbindelse med finanskrisen, hvor innspill fra BNLs bransjeforeninger er blitt notert og sammenfattet i konstruktive, konkrete brev til Regjering og Storting – med den konsekvens at byggenæringen har kommet relativt godt ut av de senere vedtatte krisepakker. BNL er således godt fornøyd med forslaget om økte bevilgninger på ca. 10 mrd. kroner til rehabilitering og vedlikehold av bygg i både kommunal og statlig sektor. Videre er det på det rene at ENOVA er tilført 1,2 mrd. kroner, hvorav 1 mrd. er øremerket byggenæringen. En god del av disse er tenkt innrettet mot vannbåren varme og rørleggerfaget.

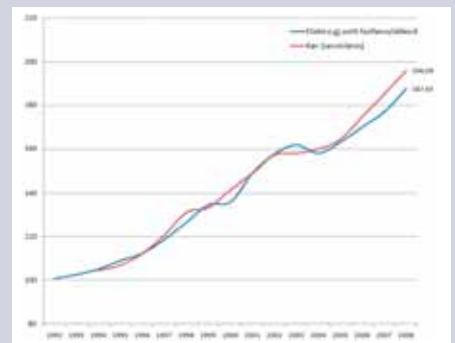
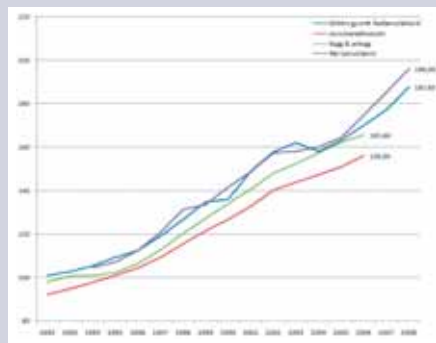

▲ Adm. direktør Ketil Lyng, BNL.

Sammenlikning av fortjeneste for rør og elektro

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

Etter å ha utvekslet lønnsstatistikk med NELFO, har vi fått følgende interessante statistikk tilbake:

Baskurs fortsatt på høyden

Interessen for NRLs baskurs – Modul A, basen som leder – ser ut til å holde seg også utover våren 2009. I januar startet vi opp bedriftsinterne kurs i Alta og Bergen med henholdsvis 18 og 20 deltakere. Bedriftsinternt kurs blir det også på Hamar i april.

Av Oddgeir Tobiassen oddgeir@nrl.no

Kurset går over 3 samlinger á 2 dager over en periode på 6–7 uker. Det er lagt opp som en kombinasjon av forelesning og gruppeoppgaver, og mellom samlingene løser deltakerne arbeidsoppgaver knyttet opp til et reelt prosjekt. Kurset avsluttes med 3 timers skriftlig eksamen.

Gode tilbakemeldinger

NRL får gode tilbakemeldinger, og spesielt hyggelig er det når lederne sier de kan måle

bedre prosjektresultater etter at basene har gjennomført kurset.

Siden start av baskurs etter denne modellen i 2006 har rundt 200 baser deltatt og avlagt eksamen i henholdsvis Stavanger, Skien, Drammen, Bergen, Oslo, Trondheim, Bodø, Mo i Rana, Tromsø og Alta.

Tilbud om nye kurs kommer først til høsten. De blir satt opp flere steder i landet, så følg med!

Kursinnhold – Modul A, basen som leder

- A1 Basens oppgaver og roller / utvikling i faget
- A2 Basledelse
- A3 Basøkonomi
- A4 Basjus – aktuelle lover og normer
- A5 Kvalitetssikring, planlegging og drift av byggeplass

◀ Fra baskurset i Alta.

Rør-i-rør-kurset på Hamar – flere til stede enn på julebordet!

NRLs avdelingsleder i Hedmark-Oppland, Anne Dufseth, hadde 65 vitebegjærlige deltakere på rør-i-rør-kurset på Victoria Hotell i Hamar.

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

Lars Erik Fiskum fra Sintef/Byggforsk tok for seg det faglige om rør-i-rør-installasjoner – med fokus på riktig utførelse. Bjørn Grims-

rud fra NRLs Avdeling Oslo og omegn «kjørte» dokumentasjon til slutt. Moral: Det er døds viktig med internkontroll DDV (Dokumentasjon-Drift-Vedlikehold).

Kurset varte i 4 timer med engasjerte og interesserte deltakere. Spesielt var det forhold rundt de praktiske installasjonsdetaljene som var i fokus. Kurset var nok en bekræftelse på at rør-i-rør fremdeles er et aktuelt og populært tema.

▲ Lars Erik Fiskum foran en lydhør forsamling.

De første fagteknikere KEM er ferdig utdannet

KEM-studiet er i tråd med NRLs og BNLS strategi for satsing på formell kompetanse.

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

Med stadig strengere krav til reduksjon i energibruken i de fleste typer bygg, er det stort behov for fagteknisk kompetanse. Derfor er de nye fagteknikerne sterkt etter-søpt i markedet.

Her bringes et lite utdrag fra VVS-Forums nettsider etter at de første fagteknikerne i Oslo hadde mottatt sine vitnemål:

– Jeg er rørlegger med svennebrev og så mulighetene i dette studiet, og har vokst både faglig og sosialt, sier Anders Weldingh (24). Med disse ordene oppsummerer han sine erfaringer fra KEM-studiet (Klima, Energi og Miljø) på Fagskolen i Oslo.

▲ Fornøyde fagteknikere med sine vitnemål.

NRL som pådriver for å blåse liv i **NRLs Avdeling Østfold**

NRLs Styre har med beklagelse sett på at det organisasjonspolitiske arbeidet i Østfold lenge har ligget nede. Regionen har mange bedrifter, mange lærlinger og lite organisert samarbeid – både faglig, næringspolitisk og i arbeidet med lærlingene.

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

Samarbeid og kontakt med opplæringskontorer og NRL-avdelinger ellers i landet har i senere årene praktisk talt vært fraværende. NRLs Styre vedtok derfor at NRL sentralt skulle bruke ressurser på å revitalisere NRLs Avdeling Østfold – herunder arbeide for å etablere et opplæringskontor for rørleggerfaget i regionen. Tidligere avdelingsleder i Telemark, Karl-Erik Skogø, ble engasjert som prosjektleder. 22. januar ble det avholdt et stort temamøte med 36 deltakere i Sarpsborg. Dette ble avsluttet med et konstituerende årsmøte, hvor NRLs Avdeling Østfold formelt ble reetablert og melding sendt til Brønnøysundregisteret.

▲ Fra v.: Nyvalgt formann i Avdelingen, Leif Arne Søby og Sverre Sandbraaten.

▲ Ole Lykke Kjernlie fra BNL holder innlegg om oppsigelse og permittering.

◀ Ny daglig leder i NRLs Avdeling Østfold, Sverre Sandbraaten.

ORØ – nytt opplæringskontor i Østfold

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

ORØ – Opplæringskontoret for rørleggerfaget i Østfold er en flott tilvekst til rørbransjens egne opplæringskontorer. Kontoret ble stiftet 14. januar og har allerede 10 medlemsbedrifter. Formann for ORØ er Ketil Steen fra Bravida. Nyansatt leder er Sverre Sandbraaten, som har bred erfaring både fra rørleggerbedrift og skole.

Opprettelsen er blitt til etter et grundig forarbeid fra Karl-Erik Skogø, tidligere leder av Opplæringskontoret og NRLs Avdeling

Telemark. Gjennom hans brede erfaring med liknende prosesser, fikk et omfattende og målrettet arbeid med stor møtevirksomhet det ønskede resultat med opprettelsen av ORØ. Nå er det bare å ønske Sverre, Ketil og alle opplæringsbedriftene i rørleggerfaget i Østfold lykke til. Fylket har et stort potensial med mange lærlinger.

▼ Stifterne av Opplæringskontoret for rørleggerfaget i Østfold, fra venstre: Leif Hansen, Ketil Steen, Sverre Sandbraaten, Leif Arne Sjøby og Tron Heidenstrøm.

NRL e-læring

Av Arne Mæhle arne.maehle@nrl.no

NRLs e-læring befester stadig sin stilling som et godt supplement til opplæringen i rørfag. I løpet av første halvår 2009 kommer både en ny kalkulasjonsmodul og en ny tegnmodul. Det er lenge etterlengtede moduler som nå omsider kommer på plass. Begge modulene skal være ferdigstilte fra DataPower Learning og gjennomtestet av faggruppen for NRL e-læring i god tid før skolestart høsten 2009. Ellers skal programmet i løpet av 2009 friskes opp en del med nye animasjoner og illustrasjoner.

Tabellen nedenfor viser uttaket av de forskjellige lisensene i 2008.

Lærling	Skole	Bedrift	Gass
465	247	4	108

Slutt på RS' gamle Administrasjonssystem

Av Anne Lise Vingeng anne.lise@nrl.no

Fortsatt ligger noen blanketter og støver ned i kjelleren, men nå er det altså definitivt slutt på RS' gamle, manuelle administrasjonssystem. Dette inneholdt blant annet anbudsark, ordrebøker, materialrekvisisjoner, timesedler og diverse Kardex-kort. Dere som fortsatt bruker noen av disse blankettene bør sikre dere et opplag før det er for sent.

Jobbekvisisjoner vil selvsagt fortsatt eksistere – en nyttig blankett som flere burde bli flinkere til å benytte.

▲ Dagfinn Kjærås fra Abax foredrar om elektronisk kjørebok.

▲ Per Arne Reum fra Skatt Øst orienterer om firmabilbeskatning og bruk.

Fotograf Eiliv Leren © Destinasjon TROMSØ as

Årets Generalforsamling NRL/RS arrangeres i Tromsø

Av Anne Lise Vingeng anne.lise@nrl.no

Nå vil vi tro at de fleste har fått med seg at Tromsø blir møtested for årets Generalforsamling NRL/RS. 22.–24. mai blir dagene da Rica Ishavshotell skal fylles opp med NRL-folk. Vi jobber for et godt møte, og Styrene har spennende temaer som vi håper å kunne skaffe gode foredragsholdere til. Det sosiale programmet er allerede ivaretatt – det blir utflykt til Sommarøy og besøk på Polaria og

Mack. Nærmere omtale vil stå i programmet, som blir sendt ut i god tid.

Hvorfor ikke ta dette som en liten ferie – 21. mai er jo Kr. himmelfartsdag. Flere har allerede varslet ankomst denne dagen, og vi har fortsatt noen ledige rom torsdag–fredag. Ellers er det 22.–24. de fleste ønsker rom og som vi har tatt høyde for.

Det er bare å starte planleggingen – for i Tromsø blir det fart!

Heia Fredrikstad!

Av Anne Lise Vingeng anne.lise@nrl.no

Som dere sikkert nå forstår, har NRL bestemt seg for å slå et slag for Østfold. Østfoldingene skal møtes på hjemmebane, og derfor vedtok Styrene NRL/RS nylig å velge Fredrikstad som møtearena for Generalforsamlingene 2011. Det er så vidt vi vet aller første gang at dette arrangementet blir lagt til Østfold – og altså på høy tid! Selv om det

▲ Fra bryggepromenaden i Fredrikstad. (Foto: Terje Tjærnås)

er et stykke fram i tid, oppfordrer vi alle NRL-medlemmer i fylket til å forberede seg og bidra til et skikkelig storinnrykk!

Yrkes-NM i 2010 på Lillehammer

Yrkes-NM vil foregå på Lillehammer høsten 2010. Dette ble nylig bestemt av styret i WorldSkills Norway, som er hovedansvarlig for Yrkes-NM. Men organisasjonen er helt avhengig av et samarbeid med fylkene om gjennomføringen.

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

Denne gangen var det sendt ut invitasjon til samtlige fylker i landet med forespørsel om å bli teknisk arrangør. To fylker søkte innen fristen, nemlig Oppland fylkeskommune (Lillehammer) og Nordland fylkeskommune (Bodø). Begge leverte solide søknader med gode opplegg for arrangementet.

Styret valgte enstemmig Oppland som samarbeidspart for Yrkes-NM 2010.

Yrkes-NM arrangeres hvert annet år, og 2010 blir tredje gang dette store arrange-

mentet finner sted. Tidligere har Yrkes-NM vært arrangert på Norges Varemesse på Lillestrøm (2006) med 35.000 besøkende, og i Stavanger (2008) med 16.000 besøkende.

Hovedmål

Arrangementet har som hovedmål å sette fokus på fag- og yrkesopplæringen i Norge, og å få vist fagenes betydning og plass i norsk arbeids- og samfunnsliv.

► Fra Yrkes-NM i Stavanger.

Nye permitteringsregler gjelder

Den maksimale perioden med dagpenger under permittering er endret fra 30 til 52 uker. Det har virkning allerede fra 1. februar 2009.

Av Tor Backe tor.backe@nrl.no

Disse endringene i permitteringsperioden er en ytterligere forbedring i forhold til regjeringens første tiltakspakke, der det ble foreslått å øke permitteringsperioden til 42 uker. Endringen kan også gis virkning for ansatte som allerede er permittert. Det er også vedtatt at arbeidsgivers lønnsplikt (de første dagene av permitteringen) reduseres fra 10 til 5 dager med virkning fra 1. april 2009.

Akkordtariffen for rørleggerfaget:

Teknisk revisjon er i gang

Av Ole Larmerud ole.larmerud@nrl.no

Partenes forhandlingsutvalg er enige om en teknisk revisjon av akkordtariffen og har hatt sine første møter. Akkordtariffen er ikke endret siden 2005. Nytt materiell, nye metoder og endrede forhold på byggeplassene krever en oppgradering av eksisterende tariff. Dessuten er akkordtariffen moden for en språklig og redaksjonell gjennomgang. Det forventes at revisjonen skal være ferdig før sommerferien 2009, og det legges opp til en omfattende kursvirksomhet til høsten.

Ellers viser statistikk fra Oslo og Trondheim at målevolumet økte i 2008 – etter flere års tilbakegang og stagnasjon.

Fotoflykt: Typisk Børseth AS, Trykk: Fisa Trykkeri AS